День перший

Дістатись від Дніпра на літаку
До Фрейзера чи, скажем, Ніагари —
Це все одно, що із мого села
В село сусіднє — на волах ледачих.

Я в піднебессі. Поміж хмар — озера.
Хтось каже: — Атлантичний океан. —
Невже це він? Не схаменувся навіть,
Як зникнув десь так званий Атлантичний,
І я ступив на другий бік землі.

Я втратив єдність простору і часу.
Змішалось все. Сум'яття у мені.
В чужому опинившися просторі,
Я ще у часі нашому живу.

Прокинувся оце о першій ночі,
Коли якраз у Києві світає.
Заснути б ще хоч на якусь годину,
Та сон не йде, бо в Києві вже день.
А за вікном — капіталізм. І ніби
Уже і тут світати починає
З різницею, мабуть, годин на вісім.
Вона й дається нині узнаки.
І щоб мені ввійти у час тутешній,
Освоїтися в їхньому просторі,
Годин на вісім мушу й я відстать.
Лише на вісім. Чуєте, на вісім!

День другий

Є чарівна якась принада
У твоїм індіанському імені.
Ключ до серця твого, Канадо,
Поможи віднайти мені.
Є в тобі і саксонська поважність,
І слов'янська незаймана ніжність.
Всіх вражає твоя неосяжність,
Всіх чарує твоя білосніжність.
Є ж у мене бажання-потреба
Подивитися зблизька на тебе.
Заодно і на себе, Канадо,
У твоє подивлюся свічадо.
Я від отчого рушив порогу,
Повен сили, добра і терпіння.
Що узяв я з собою в дорогу?
Я узяв лише чисте сумління.
Це найлегше. Не давить на плечі.
Це й найважче. Під силу не кожному.
Бо не всяк його в пору тривожну
Пронесе крізь житейські хуртечі.

Я вдивляюся в очі Канади,
Я шукаю в них правди-розради
Не рожевої і не сірої,
Правди справжньої,
Правди щирої.

День п'ятий

Готель як готель. З кафе, рестораном, швейцарами, пилососами. Дія відбувається в кафе. За столиком п'ємо каву: синьоока жінка і я. Три дні вона "штурмує" мій телефон і не застає мене. Сьогодні застала... Просить хоч би хвилинного побачення. Маю вільної півгодини. Даю згоду.

С и н ь о о к а ж і н к а. Даруйте... Ви повинні мене вислухати. Ні, що я кажу? Я хочу слухати вас. Розкажіть про Україну. Все-все. Як люди живуть? Що думають?

Я. На рідній землі живуть, дніпровим повітрям дихають, нові стежки топчуть, та все пряміші і пряміші...

С и н ь о о к а ж і н к а. Я так і знала. Ви можете зрозуміти мене? Скажіть — можете? Вивезли мене батьки, не було й дванадцяти. У школі вчилась, рідною мовою. Все своє, наше. А батьки кинули все це і поїхали. А чого? Тепер каються. А я при чому? Скажіть, ще співають на Україні?

Я. Хто вміє — співає.

С и н ь о о к а ж і н к а. Я так і знала. Двадцять років не чула на вулиці співу дівочого. Прошу вас, напишіть пісню про наші переживання.

Я. Які ж у вас переживання?

С и н ь о о к а ж і н к а. Коріння моє там, де я народилась. Чого я тут? Почуваю якусь вину, хоч і не винна. Не було ж і дванадцяти...

Я дивлюсь на годинника: мені пора.

Жінка встає, вибачається.

— Поцілуйте за мене рідну землю.

Прощаємось. У синіх очах дрижать сльози.

* * *

Пані Галино, їй-богу, дивно!
Яка ви пані? Чому ви пані?
Ваш батько ходить не у жупані,
І мати ваша — панам не рівня.
А ви ж собою така цікава.
Вп'ялися очі у мене сині.
— А що нового на Україні?
— Ллє ж бо, пані, холоне кава.
— Холоне кава? Нехай. Байдуже. —
Вп'ялися очі. їй не до кави. —
Я чула, Київ красивий дуже
І не впізнати тепер Полтави.

Ой не впізнати отчої хати,
Ні зелен-саду, ані подвір'я.
Щасливий батько, весела мати,
Настала згода, прийшло довір'я.
Було і тяжко, було й страждали,
Та не за морем шукали правди.
А як пришилося — на смерть стояли.

Вп'ялися сині. Вп'ялись назавжди.

День шостий

ПІСНЯ СИНЬООКОЇ ЕМІГРАНТКИ

Як давно, як давно
У розлуці минають години.
Чужино, чужино,
Не заміниш мені України.

І садки, і хати —
Все кохане і рідне до болю.
Ти прости, ти прости
За розлуку, мій краю, з тобою.

Не розвіять жалю,
Не розрадити тугу безкраю.
Я ловлю, я ловлю
Кожну вістку з далекого краю.

Освіти, освіти
Мою душу, повиту журбою.
Ти прости, ти прости
За розлуку, мій краю, з тобою.

Як давно, як давно
У розлуці минають години.
Чужино, чужино,
Не заміниш мені України.

День сьомий

Бачу людину вперше, а вона рідна мені.

— Кажуть, ви воювали в Іспанії в сотні імені Тараса Шевченка?
— Так.
Середнього зросту, з порожнім лівим рукавом. Обличчя ніби знайоме з дитинства. Може, разом пасли череду або на робітфаці вчилися. Питаю, чи родом не з Київщини.
— Вгадали.
— То ми земляки.
— Земляки в другому коліні. Я народився тут. Край, що був чужиною для наших батьків, став для нас батьківщиною. За неї в Іспанії воював. Не один я тоді пішов добровольцем. Потім висаджувався з Другим фронтом. Для Канади живемо й боремось. Їй — наші почуття й помисли.
— Даруйте. Невже ніякого відгуку у вашому серці не знаходить земля батьків?
— Змалку пам'ятаю: мати все нарікала на батька. "Куди ти мене завіз? Ні солов'я не почуєш, ні на землі не посидиш". Земля тут вогка, навіть улітку, так просто не сядеш. Мені, малому, байдуже до всього того, бо не знаю: що за Україна? Що за солов'ї? А як побачив — мало серце не вискочило...
— Ви були на Україні?
— На п'ятдесят першому році життя. Поїхав поглянути на батьківську землю, солов'я послухати. Магнітофона захопив.
— Солов'їв записати?
— Так. Зайду, бувало, в садок, чую безліч пташиних голосів, а який солов'їний — не вгадаю. Спитати соромився. Потім синок двоюрідного брата повів мене у берег. Світе мій! І питати не треба. Слухав би — не переслухав. Другого вечора й записав...

— Цікаво.
— Приїхав додому. Зібралися родичі й знайомі. "Що там і як, розказуй?" — "Першим ділом, — кажу, — послухайте". І завів магнітофона. Всього було: і радощів і плачу. Тепер мати слухає солов'їв улітку і взимку. "Ще, — каже, — якби на землі посидіти..."
Розмовляємо, ділимося враженнями — він від поїздки на м о ю Україну, а я — від подорожі по й о г о Канаді. Брати по крові, по духу, по боротьбі.

Бачу людину вперше, а вона рідна мені.

День восьмий

Розсілися по кутках, атакують з крісел. Мов трирічні діти: чому? Чому? Чому? Не встигаю відповідати, перебивають, вискакують один поперед одного з новими питаннями. І все: чому? Чому? Чому? Годину-другу розтовкмачую: тому! Тому! Тому! А коли надокучає, читаю вірша:

Що ви, панство, від Вкраїни хочете?
Що ви мені голову морочите?
"Само-самостійної"? Минулося.
А чи пак гетьманської? Забулося.
Може, підшляхетської? Підпрусської?
Може, підтурецької? А дзуськи!

Треба ж бути просто божевільними,
Щоби нас вважати підневільними.
Тільки й чути: лайка, лайка, лайка.
Однострунна ваша балалайка.
Однострунна, хрипла й безнадійна,
Як і ваша дірка самостійна.

Скрипите своїм трухлявим возом.
А пора б узятися за розум.
З виглядом не дурня-поторочі,

А, як люди, подивитись в очі,
В очій тій, що нам до болю мила,
Що і вас, невірних, спородила.

День дев'ятий

До готелю супроводжує один.
— Ви людина нетутешня, ще заблудитесь.
Ідемо мовчки, похрипли в дискусії. Біля готелю не витримує, бере мене за лікоть і майже пошепки:
— Я переконався, що ви любите Україну дужче, ніж ми, всі націоналісти, разом узяті.
Ліг спати в гарному настрої. Прокинувся теж у гарному. Чогось на душі радісно. Ага, он чого: цвяшками засіли в голові прощальні слова націоналіста. їду до аеродрому і занотовую в блокнот перші рядки.

ЛЮБИМО УКРАЇНУ

Любимо! І знаємо за віщо.
Зроду так не чулися на силі.
І любов доводимо на ділі,
У труді й на димнім бойовищі.
Любимо Вкраїну, та не сліпо,
Щирим серцем, чистою душею.
І не можем жити, мов без хліба,
Ні вона без нас, ні ми без неї.
Любимо не ту, що поза часом
Ще існує у чиїйсь уяві.
А й стару, оплакану Тарасом,
І нову — у величі і славі.
Любимо ходу її чудову,
До схід сонця личенько умите.
Карі очі, невмирущу мову,
Серце, добротою оповите.
Любимо не здалеку, а зблизька.

Не заочно — на її роздоллі.
Наша це і мати, і колиска,
І не треба іншої нам долі.
Любимо у радості і тузі,
Сили не шкодуємо для неї,
Щоб сіяла вічною зорею
У братерському вольному союзі.

День одинадцятий

Якби а ким сісти хліба з'їсти.
Тарас Шевченко

І є з ким сісти, є що з'їсти,
Так хліба доброго нема.
З якого випікають тіста,
Що лиш ілюзія сама?

Хай їсть його абстракцьоніст!
Мені ж подайте форму й зміст.

День тринадцятий

Усмішечка, мов перелітна птаха, на обличчі то в неї, то в нього. Дивлюся на панка довгошийого і думаю: хто ти? Вчепився кліщем, силоміць поволік до своєї господи.
— Дружина буде така рада, така рада... Дружина й справді була рада.
— Ой, такий гість!.. — і заходилася накривати стіл.
Тепер усмішечка на обличчі господаря затримується надовше.
— Питаєте, хто я? Звичайний комерсант. Роблю гроші. Політикою не займаюсь. Тому мислю не так, як дехто з нашого брата: мовляв, подайте їм самостійну Україну. А дайте — перегризуть один одному горлянку. Так що не давайте. Недавно помер один. Ніби нічого був чоловік, а помер смішно. До революції мав хутірець під Полтавою. Ще цариця

Катерина чи сам Мазепа наділив його предка. З часом він дістався нащадкові. А тут саме революція. Хутір оді брали, а Мазепин нащадок з дарчою грамотою до Петлюри подався. Потім з нею перешмигнув і через океан. Та бог з ним! Розкажіть, як там у краю? Ще фарбуєте сорочки бузиною чи, може, й до перлону доскочили? А нічні клуби? Є де розважитись і коктейлю сьорбнути? Кажете, нема? А неонові фейєрверки? Теж нема? А кока-кола? Нічого, нічого, зараз покуштуєте...
Підходить дружина, усмішечку перехоплює.
— Прошу до столу.

* * *

Панок тупцює круг стола
З півлітрою "Смирновської".
І не нахвалиться ніяк
Культурою заморською.
Що втік із краю недарма
І що, мовляв, не кається.
І вихваля заморський "рай",
Аж, бідний, заїкається.

Та хвалиться не школами, не гарними музеями,
А барами всенощними і голими мамзелями.
Не танцями й театрами, не добрими поетами,
А "карами", і "сторами", й модерними клозетами.
Не хорами народними, не піснею роздольною,
А реслінгом1, коктейлями, бурдою кока-кольною.
Не залами спортивними, не кінопанорамами,
А безумом неоновим, безтямними рекламами.
Не яслами дитячими, не скверами зеленими,
А різними сейлонами, перлоном, териленами.

В одній уже на денці,
У другій — ще по вінця.

— Так випийте хоч трошки,
Ми ж, пане, українці.

Я змовчати не можу, таку вже вдачу маю:
— Ми просто дуже раді, що ви втекли із краю.

День чотирнадцятий

СМЕРТЬ МИНИ

Привиділись йому булані коні,
Булані коні попідвіконню.
У вікна й двері пнуться булані
Й Мазепа верхи в краснім жупані.
Розплющив очі — булані коні.
Таке буває лише при сконі.
На стелю глянув — усе в тумані.
Уже у хаті іржуть булані.

— Насте, поклич сина й нотаріуса пана Омелька.

Син прийшов і нотаріус слідом.
Всі стоять з безутішним видом.

Під кінець прояснилося Мині.
— Пошукай, Насте, грамоту в скрині.
Хай на сина добродій Омелько
Клин запише — полтавську земельку.
В ній він знайде і славу, і долю...

Син скривився, немовби від болю:
— Нащо мені він,
Той полтавський клин?
Він же так далеко,

За сім тисяч гін.
Як його зорати
За сім тисяч гін?
Тату, не треба. —
Краще б не казав цього,
Краще б не казав.
Мина звівсь на лікті,
Тяжко простогнав:

— Мені його переписав був батько,
А батьку дід, а діду — прадід, сину.
Прапрадіду подарував Мазепа,
Не мер якийсь чи голова сільради,
А гетьман сам. А ти не хочеш, га?
У пазусі цю грамоту проніс
Через фронти, коли по Україні
Гасав я на буланому коні.
Булані коні, ой булані коні,
Недаром вони лізуть у вікно.
За неї кров пролив біля Вапнярки,
А потім ще й контузило за неї
У ній — і сила, й слава твого роду
Споконвіків. А ти не хочеш, га?
Скажи, Омельку, голубе мій сивий,
Кому ж заповісти її? — І Мина
Враз поточивсь і впав на подушки.

Сонячний зайчик на підвіконні.
Відгарцювали булані коні.

День п'ятнадцятий

ПІСНЯ БРАТІВ

Не шкодую за літами,
Відшуміли вдалині.
А шкодую, що не з вами
В рідній стороні.

Полетів би, мов лелека,
До Славути навесні.
Стороно моя далека,
Хоч наснись мені.

Та не сниться давні роки,
Ані цісар, ані пан.
А приснись Дніпро широкий
І зелений лан.

А приснись весела мати
На відродженій землі.
Соловейко біля хати,
В небі журавлі.

Материнська ніжна мово,
Голосніше долинай
В сторону мою кленову,
В мій канадський край.

День шістнадцятий

Він живе у Канаді. В його хаті — Вкраїна.
"Самостійна" Вкраїна, бо тризуб на стіні.
За вікном неозора чужинська країна,
Незнайомі звичаї, незнайомі пісні.

І ростуть його діти, молоді канадята,
І чуже, незнайоме їм рідним стає.

І уже по-чужинському мовлять до тата,
І несила дітей навернуть на своє.

Я живу на Вкраїні. В моїй хаті — Вкраїна,
Край добра, і звитяг, і надій молодих.
За вікном — теж вона, сторона тополина,
Від Дністра по Дінепь. Ще й у дітях моїх.

День сімнадцятий

Лечу над Кордільєрами. Чув не раз у Канаді про їхню красу й мальовничість. На жаль, з високості гори видаються звичайними сопками. Замість милуватися пейзажем, переглядаю свіжі газети. Довідуюсь про ідеологічну нараду в Москві. Цікаво, що пишуть про неї місцеві журналісти. Ну ясно, розцінюють як замах на свободу творчості. Про свободу творчості, панове журналісти, розкажіть знаєте кому? Своєму батькові. Не тільки про творчу, а й політичну. Про свободу, яка серед білого дня стріляє в страйкарів, що сталося під час мого перебування в провінції Онтаріо. Про свободу, яка корінних канадських жителів — індіанців — зробила пасинками Канади. Про свободу, яка торгує американськими коміксами і порнографічними журналами. Про свободу, яка від канадського робітника вимагає писаної довідки: до якого належить приходу, якому богові сповідається. Про свободу, яка творам прогресивних канадських письменників зачинила двері бібліотек. Про свободу, яка показує очима на кожного, хто мислить інакше. Про свободу, яка за відомим київським співаком під час його гастролей у Канаді бігала назирці на чотирьох поліцейських колесах. І так далі і таке інше.
Один професор, він же поет-абстракціоніст, заповзявся будь-що приперти мене до стінки.
— Чому у вашій країні забороняють абстракціонізм? Це ж порушення елементарної свободи. Чому партія втручається в справи митців? Кому яке діло, як я пишу або малюю? Ніхто не має права позбавляти художника вільно самовиражатись. Що їм тепер робити? Пропадати з голоду?

— Чому пропадати? Зароблятимуть на хліб суспільно корисною працею, а "самовиражатись" можуть за сумісництвом, як це робите й ви.
— ???
Згадую ще одного підпанка. Мріє проскочити колись на білому коні крізь київські Золоті ворота. Спить і бачить, як наші діти не слухаються батьків, звертають з їхньої дороги. Скільки далекосяжних планів пов'язує з кожним ідейно невиразним віршем, ба навіть окремим невдалим рядком, що вискочить, бува, з-під пера молодого нашого поета. Невтямки горепаці, що:

Усе народжується, й гине,
І знов скресає з небуття.
Батьки і діти — це єдине
І нерозривне, мов життя.

Так нероздільно їм і жити,
Нові освоювать віки.
В очах батьків своїх — ми діти,
В очах дітей своїх — батьки.

День вісімнадцятий

КВЕБЕКСЬКИЙ ДІАЛОГ

І

Француз не сяде їсти без вина.
А тут ще й гість.
П'ємо, та не до дна.
Пригубиш — і жвавішає розмова.
Він теж поет, шукач нового слова.
Ось тільки я ніяк не доберу:
Поезію вважає він за гру.

— Один у карти, другий у слова, —
Так і сказав. Ця пісня не нова.
Цікаво, що в поета за душею,
Яку несе, боронить він ідею,
Кого своїм підтримує плечем,
Коли навколо граються з вогнем.

А він своє: — Ви про ідеї, зміст...
Які ідеї? Я не комуніст.
Війни не буде, я не вірю в неї.
Хто б захотів із матір'ю землею
Прощатися?.. Так думають усі.
Я не трибун. Та я служу красі.

Моя краса — це імпульси душі,
Що нам із вами зроду не чужі,
Хоч ви ладні прикинутися іншим.
То ліпше ми розмову цю облишим.
Тут поблизу співа один поет.
Ходім зі мною. А куди — секрет.

II

Кока-кола.
Дівка гола.
І гармидер доокола.

Ну й завів!

Дівці, може, вісімнадцять літ.
Виробляє, господи прости.
А кругом — роззявлені роти,
Очі як не вилізуть з орбіт.

Де я?

Дівка — в світлі. Дим від сигарет.
Чую пісню з темного кутка.
— Це співа відомий наш поет... —
І на дівку оком. — Ну, яка?

— А про що співає він, про що?
— Же ву зем... Любовне тра-ля-ля... —
Дівка імітує чорті й що,
Голим тілом центи заробля.

Годі вигинатися. Облиш!
Хто ти є: людина чи вівця?
Нащо роздягнулась? Та тобі ж
Споконвіку цнота до лиця.
Не страми своїх дівочих літ,
Не ганьби святої чистоти.
Плюнь у ті роззявлені роти,
В очі, що аж лізуть із орбіт.

А поет відомий знов і знов
Із кутка гугнявив про любов.
Пише він за долари "вірші"
Про тваринні імпульси душі.

— Імпульси, а не ідеї, зміст... —
Белькотів своє — сірку під хвіст.
Та на мене раптом очі звів
І осікся. Зрозумів без слів.

День дев'ятнадцятий

ПОЧАТОК ТУГИ

Між хмарами лечу і синім небом,
Між фіолетом і густою синню,
І марю Батьківщиною й шкодую,
Що не вона внизу під фіолетом.
Якби була це ти, моя Вітчизно!
Якби уже летів я на Бориспіль!
Та що я, справді? Тільки ж почалася
Моя мандрівка по світах далеких.
Літак тримає курс до Галіфакса.
Ще тільки лютий, а додому — в червні...
А що, якби я й справді приземлився
В Борисполі, а не у Галіфаксі?
Не буде хай ні квітів, ні оркестрів,
їй-богу, почувався б, як Гагарін,
Коли, планету вперше облітавши,
Землі торкнувся рідної ногами.
Ні, більшого немає в світі щастя,
Як зустріч з Батьківщиною.
Так само
Немає й муки більшої у світі,
Аніж розлука з рідною землею.

День двадцятий

До Галіфакса не долетів. У Сейнт-Джоні роблю пересадку. Сиджу в приміщенні невеличкого затишного аеропорту, і переді мною на всю широку скляну стіну — дивовижний зимовий пейзаж. Небесна синь відбилася на засніжених ялинках, на аеродромному полі. Тиша і спокій у природі теж дивовижні. Проте зовсім протилежне коїться в моїй душі. Занотовую останню строфу туги, відриваю очі від блокнота, а за стіною — вже ні спокою, ні літаків на ялинковому тлі. Снігова завія, суцільна біла каламуть запнула все навкруги і стала співзвучною хіба що одному мені. Політ відкладено до завтра. Пасажирів везуть до готелю в Сейнт-Джоні.
За сніговертю не бачив ні міста, ні готелю, а лише кімнату з ліжком,

двома стільцями і столиком. Є й телефон. Та що з нього?
Хуртовина дужчай. Вітер як не вийме рами і разом з нею не вломиться до кімнати. Не своїми голосами заголосили шибки. Чого я тут? На краю світу — один. Жодного радянця в радіусі тисячі миль.
Згадалася мати. Поховав її перед самою поїздкою за океан. На похорон прийшло все село. Плакали люди, плакало й небо, як везли на кладовище. Мати. Моя і не лише моя. Дітям-сиротам у тридцяті роки замінила батьків, а хатина в кіпці вузенької вулички — дитячий будинок. Вже не зустріне, як завжди було, — малого чи дорослого — з незмінними радощами і словами: "Синочку, а чи надовго?" І почувайся ти найкраще, при повному здоров'ї й силі, а їй неодмінно здасться, що ти змарнів...
Мати! Все життя в чеканнях і виглядяннях. Ніби це була її професія. То з інституту на літні канікули, то з донецького краю у відпустку, то з фронту... А з-за океану — ні, не виглядає.
Одна вона в мене була, одна...

* * *

Чемодани впаковані. Взято квиток.
Я збираюсь летіти в заморські краї.
І прийшли попрощатися друзі мої.
Та чомусь мені мати не йде із думок.
Телеграма у дім! В серце звістка — як ніж!
Що робити мені? Зачекай, чужино!
У село! У соло! У село чимскоріш!
Хоч і пізно уже. Все одно.
Ось хатина. І люди ідуть до двора.
Онде дядько Василь. А у хаті плачі.
Вечоріє. В вікно зазира дітвора.
— От і все, — каже дядько. — Сьогодні...
вночі.
Ще ж учора співала ось тут на грядках
(Як минаю подвір'я, то завжди спиня),
У біленькій хустині, з сапою в руках.
Все робила сама до останнього дня.

Це я знаю. Хотів же забрати з села,
Щоб жила при мені, щоб у місті жила.
І нарешті забрав. Та скінчилась зима:
— Сину, чом не везеш? Бо поїду сама. —
Я не хочу везти, відмовляю, прошу.
— Люди сіють уже. Я без діла сиджу.

Ще ж учора робила. Так всеньке життя.
Ще учора співала. Й нема вороття.
Рвися, серце моє, від скорботи й жалю!
Лиш одного б хотів, про одне лиш молю:
Щоб, як мати, не гнутися в горі-біді,
Щоб, як мати, із піснею впасти в труді.

* * *

Як спішив я додому, до гай-сторони,
До хатини, де перші наснилися сни.

На подвір'я ступив, далі рушить не міг.
Двері й вікна забиті. Зарослий поріг.

І назустріч не йде, як раніше ішла,
Притуливши долоню суху до чола.

Не іде. Це уперше. Й нікого нема.
— Мамо, матінко, ма!.. — Тільки тиша німа.

Залунали людські голоси навкруги.
Удаю, що не чую, простую в луги.

Дайте, дайте побути мені в самоті,
Дайте виплакать очі хоч раз у житті!

День двадцять перший

ЯК ЛАВРІН БОРОЗНА ЇЗДИВ НА УКРАЇНУ

Бувальщина

Жив собі вуйко за границею,
Лаврін Борозна.
Родом з Тернополя чи з Коломиї,
Хто його зна.
І було у нього чотири сини.
Нівроку, сини — немов соколи:
Тарас,
Андрій,
Ярослав,
Найменшого Остапом нарекли.

Малі діти — горя не знати.
Та як стали ото підростати сини,
Давай свого батька по черзі питати:
— Хто ми?
— Чиї ми?
— З якої сторони?

— Нізвідки! — скаже, було, як зав'яже.
— А мама казали, що ми українці...
— Не слухайте мами, вона вам накаже.
— А хто ж ми, тату? Хто ми?
— Чужинці.
— А я бачив Україну на карті... —
скаже старшенький.
— І я бачив!
— І я!

Одвернеться старий, бо сльози з очей
тільки кап... кап...

Сини відступляться.
Вони не люблять, як батько плаче,
Не розуміють причини.
Переглянуться.
Хай буде по-їхньому!
І в один голос:
— Нема України! Нема України!
Батьку, не плач.

Погладить Лаврін кожного по голівці.
сини один за одним — у двері.
А надворі так гарно! І можна погратися
У гангстерів і мільйонерів.

Так із дня у день,
Так із року в рік.
І Лавріновим повчанням
Загубився лік.

Виросли сини.
І по-всякому вміють,
Тільки не по-українському.
Правда, вареники, чи то пак пироги, і під подушку клали б.
Поженилися.
Пішли діточки.
Одне за одним восьмеро внучат.
Зберуться в неділю всім родом-родиною,
Сидять дід з бабою серед них, мов іноземці.
Не стерпить старий:
— Хто ви? Турки які, бусурмани?
Слова рідного мовить не знаєте?
По-якому дітей називаєте
Ви, безрідні Івани?
Джон, а ходи-ію сюди, — покличе онука
меншенького. —

Як тебе звати?
— Джон.
— Не Джон, а Іванко. А тебе, Білл, — Васильком. А тебе, Мері, — Марійкою. Чуєте, ластовенятка мої? Цукерки хочете?

— Фазер! — скажуть сини одночасно. —
Ми чужинці, хіба вам не ясно?
Тож і маємо просьбу велику:
Не збивайте дітей з пантелику.

Візьме Лаврін голову в руки:
Діждався синівської ласки!
Затуманяться очі одвічною тугою,
І на скатертину кап... кап...

А Мері, в'юнка непосида
(Мале, а розумниця, бач!):
— Я буду Малійкою, діду,
Тільки не плач.

* * *

Занедужав Лаврін Борозна.
Все ввижається гай-сторона,
Де край битого шляху тополі
Розмовляють з вітрами на волі.

І застогне, так тяжко застогне.
Може б, лікар чим-небудь поміг,
Так його не пуска й на поріг.

Позбігались сини: — Що з ним, мамо? —
Бо і їх не впускає так само.

Під дверима посидять, та й підуть.

Лавріниха не знає нічого.
Не доб'ється і слова від нього.
Смерть прийшла чи найшло божевілля?
Наварила цілющого зілля,

Так не хоче ні зілля, ні ліків.

Умовляли, просили, благали.
Не виходив з кімнати два тижні.
А як вийшов — насилу впізнали,
Тільки блиски в очах дивовижні.

— Де, стара, саквояж мій дорожній?

Переглянулись всі: що він каже?
Нащо, нащо йому саквояжі?
— Схаменися, отямся, Лавріне...
— Схаменувся, лечу на Вкраїну,
Гляну хоч перед смертю на неї.

— Батьку, ви при своєму розумі?
Там же бузувір
Вас заарештує
І зашле в Сибір.

Та Лавріна нічим не злякати.
— Вже мені все одно помирати.
А зате хоч вклонюся Дніпру
І у рідному краї помру.

Оточили сини і онуки.
Але стримати, бачать, несила.

— Я ж, Лаврінчику, вмру від розпуки... —
Лавріниха, ламаючи руки,
Мов біля труни заголосила.

* * *

Ой ще довго Лавріниха голосила.
Якось їй приснилася могила,
У якій Лаврінчик спочиває
У сибірськім у холоднім краї.

Сорок днів, як він пішов на "муки".
Сорок днів — ні вістки з України.
Родичі, сини і навіть внуки —
Всі зійшлися на сороковини.

Може б, довше голосила Лавріниха,
Дак у шибку хтось постукав тихо.
До віконця підступила ближче, —
З саквояжем там стояв небіжчик.

— Та впускайте! Доки тут стояти?
— Дід приїхав! — крик зняли внучата.
Відчинили двері: — Батьку! Діду! —
Бачить: віскі, рештки від обіду.
Й миготять свічки на всеньку хату.
— Це по кому?
— По Вкраїні, тату! —
Тут Лаврін як заволає басом:
— Дурні ви і я із вами разом! —
Кинувся, немов несамовитий,
І давай-давай свічки гасити.

— Є Вкраїна, край наш солов'їний!
— А сини: — Немає України!

Батько: — Є!
Сини: — Нема!

Перший: — Швидко на гачок впіймався!
Другий: — Що, більшовикам продався?
Третій: — Чадом гемонським подихав?
А четвертий: — Батько з глузду з'їхав!

Оце тобі! Навчив на свою голову!

І як стукне кулаком по столу, —
Всі чарки із дзенькотом додолу.
Стало тихо, мов у домовині.
Та Марійка раптом:
— Є Вклаїна!

Кинулись до діда всі онуки.
— Є Вкраїна! — й просяться на руки.

— Ви ж мої розумники... — гладив кожного по голівці, а з очей кап... кап...

День двадцять другий

У високості думається краще. Може, тому, що розсуваються обрії і вся планета перед тобою мов на долоні. Бачу Москву і Київ, Бухарест і Варшаву, Пхеньян і Гавану. Видно весь світ і дорогу, якою іде людство. Чого лише не діялося на ній за людську історію! Усе, що діялося, діється і діятиметься, — бачу з піднебесся.

Кожна епоха пахне по-своєму:
Одна — постолами, дьогтем, таранею,
Королями, князями, поборами, ладаном,
Людським потом — з ранку до вечора.
Друга — мазутом, паровозною сажею,
Прейскурантами крові, шинелями й порохом,
Образами у хаті і голими ребрами,
Ворожнечею — з ранку до вечора.
А епоха, яка на порозі,
Пахне зрілою мудрістю, атомом, м'ятою,
І вселюдським довір'ям, і дружбою чистою,
Комунізмом і космосом — з ранку до вечора.

День двадцять третій

Дні подовшали, повернуло на весну. Вдома радів би цьому, а тут навпаки. Довші дні — довша й розлука. Днює й ночує в думках Батьківщина моя, Дніпро, дорогі побратими. Лечу до Нью-Йорка й пишу "Листа на Україну".

Дайте повітря дніпрового,
Запаху рідного лугу. Друзі!
Розвійте як-небудь
Заокеанську тугу.

Дайте землі барвінкової,
Стежки крутої під ноги.
Друзі! Докиньте до мене
Ваші пісенні тривоги.

Дайте блакиті у шибку,
Стиглого синього неба,
Хліба радянського скибку.
Ви розумієте — т р е б а !

День двадцять четвертий

НАД ГУДЗОНОМ

ПІСНЯ

Над Гудзоном місяць сяє,
Срібну стежку вистеляє,
Рівну, як струну.
Поведи мене, стежино,
До коханої дружини
В рідну сторону.

Я за нею знудьгувався,
Все життя поневірявся,
Гей, на чужині.
Скільки раз хотів рушати,
Не давали візи Штати
Бідному мені.

А коли настала криза,
Вже була в кишені віза,
Доларів чортма.
Так і вік кінчитись може,
Тут ніхто не допоможе,
Хоч ридай ридма.

Потім щось там заробив я,
На біду ж, на безголів'я
Почалась війна.
А тепер немає сили
Полетіть у край свій милий,
Доленька сумна.

День двадцять п'ятий

СЕРВІС

Ну й сервіс в Америці, братця!
Не те, що, скажімо, у нас.
Куди нам із ними змагаться!..
Це — перший, як мовиться, клас.
Все зручно. Усе як годиться.
Навчилися містери жить.
Продумано все до дрібниці,
Як ліпше людей обслужить.
Приміром, вам хочеться їсти.
Будь ласка. Не згаєте час.
За столик не встигнете сісти,
Як він чи вона біля вас.

І всі такі чемні й хороші,
Були б у вас гроші.

Хліб — вата. Та справа не в хлібі.
Поїли, незчулись коли.
Вам скажуть ласкаво "спасибі",
Аби ви іще раз прийшли.

І всі такі милі й хороші,
Були б у вас гроші.

Хвалю заповзятість тамтешню.
Іще б пак! Ні давки, ні черг.
Ви платите їм за яєчню,
За сервіс — окремо, поверх.

І всі такі любі й хороші,
Були б у вас гроші.

Чи, скажем, хильнули ви пива,
І треба кудись вам піти.
Дістались в те місце щасливо,
А там автоматик: плати!

Ще добре, як є у вас гроші,
Інакше — викручуй холоші.

Ось так!

ПОВЕРНЕННЯ

На Вкраїну лечу, де сади
Узялися вишневим рум'янцем.
Їхав просто радянцем туди,
А вертаюся — тричі радянцем.

1963

1 Один з видів боротьби, який нічого спільного із спортом не має.